

ta per *refrescament*», «la féu venir als dits cavallers la abadesa; e éls dixerren-li que'l comte de Proensa -ls venés *refrescament*» (S. XIV, *La Filla del Rei d'Hongria*); amb sentit semblant *refresc* [1486], «sumari del *refresch*: primo: 100 vacas; més 200 moltons; més 200 parells de gallines; més set parells de pagos; més 500 quartans de oli; ---», comptes del mallorquí Joan O. Gomis, a. 1542 (JMBover, *BiEscrBal.* I, 368). D'on l'acc. 'convit de llepolies o begudes': «caramba y quants secalls! / --- / hi pensat que podem fer / un xic de *refresc*», Pitarra (*Ous del dia, Gat.*, 245); 'tropes que refresquen un exèrcit': «soldats de *refresc*: milites praesidiarii», OPou (*TbPu.*, 175); «ab gran catxassa venia / dintre de Massanet <de Cabrenys> lo general dels francesos / per donar-mos de *refresch*», romanço recollit en el Vallespir (a Palaldà, MilàF, *Romllo.*, 96.2): sembla tractar-se de la guerra de cap a 1795, i d'un intent dels francesos per atacar des del castell de Figueres, que se'ls havia rendit però era bloquejat pels empordanesos. *Refrescada. Refrescador. Refrescant. Refrescatiu. Refrescor, -só.*

Ajrescar. Enfrescar.

1 «*fresc* per fret: algidus, gelidus; recens, musteus», Busa-N. 1507, C-VIII-3.30. Per a fets i fraseologia entorn de la frescor de les aigües pirinenques i catalanes fontals en general, veg. la bella i bona monografia de Fritz Krüger, *Agua Fresca*, en VKR, 1927 o 1928 (així ho he sentit, efectivament, pertot, fins al cim del Pallars, a Tavascan, 1934).

2 Recordem la merescuda befa que feren els crítics castellans d'una desertoreta catalana, que escrivia «afeitado de *fresco*» en un subproducte de 1953, en *lengua del Imperio*. — 3 No en la definitiva, però no perquè es penedís del mot, sinó perquè MilàF li desaconsellà aqueixa «inversió violenta» i ho reféu tot. — 4 *AlcM* entén 'augmentar el llevat', § 6a, però per OPou es veu que no hi ha augment sinó primera aplicació: allò és per explicar-se la filiació semàntica, però no cal, si tenim en compte que en català mateix i en altres ll. rom. això es diu *RECENTARE*, d'on *rent* 'llevat', paral·lel al fr. *rincer* (*RECENTIARE*) 'esbandir la roba'. La idea bàsica és que l'aplicació del llevat refresca, torna *REGENS*, més fresc, més mengívol, el pa.

Fresell, V. fres (FRIS) Fresera, V. fresa (FRAGA) Freset, V. fres (FRIS) Fresol, V. fesol Fresquejar, V. fresc Fresqueria, V. frasqueria (FRASQUES) Fresqueta, fresquiu, fresquívol, V. fresc

FRESSA, 'soroll, especialment el continuat i el revelador de coses que es fan', 'senyal que deixa una cosa, pista o olor d'un animal', probablement derivat de *FRESSAR* 'deixar una pista, un rastre de pas, deixar més obert un camí', i aquest del ll. vg. **FRĪCTIARE* 'refregar', 'fressejar', derivat de *FRĪCTUM* 'fregat', participi de *FRĪCARE* 'fregar'; cf. l'it. *fretta* 'soroll del qui va de pressa', 'presses', derivat de *FRĪCTARE*, it. *affrettare*, dial. *frettare* 'apressar' i it. dial. *frezza* = *fretta*, de formació paral·lela a la catalana. □ 1.ª doc.:

fressa, S. xv, amb els sentits de 'remor reveladora' c. 1480, 'fresseig precipitat' 1460, 'ferum' fi S. xv; *fressar* i *afressar un camí* S. xix, però els seus succedanis *afreçar* i *fressejar* ja S. xv en el sentit de 'trobar el rastre, deixar un rastre'.

En el sentit avui més divulgat i relativament generalitzat *fressa* és una mena de soroll. La gent de Bna. i del cat. central i merid. i, en general, els parlants de la nostra llengua, té la noció que «els de la banda de Girona diuen *fressa* per 'soroll'»; cosa que, si ajornem els matisos, és veritat, si hi afegim de seguida que amb condicionaments diversos i canvis, en part molt importants, en part petits, el mot és viu i usat o conegut pertot. No obstant els lexicògrafs triguen a recollir-lo: es pot dir que només des de Belv.: «*fressa*: V. *soroll*, rumor; *moure fressa*: fer soroll, fer bulla», Lab. id., i «*fer fressa*: moure bulla o soroll ab crits; *molta fressa* y *poca endressa*, refrany familiar; --- cosa que sembla gran y té poca substància, *más es el ruido que las nueces*» (també ho confonen amb la *fresa dels cucs*, de forma i sentit ben diferents).

De fet, són mots que no pertanyen a la llengua literària, tradicional o comuna, però n'hi ha testimonis de valor, fins amb aquest significat, i alguns ja abans: «ay qu'és aquesta *fressa* --- / són els cavalls que renillan», en una versió de la vella i tradicional cançó del Comte N'Arnau (MilàF, *Romllo.*, 78G), i si bé aquesta versió fou recollida a Besalú, i per tant entra en aquella restricció comalcal, no hi entra pas el B. de Maldà (de lèxic ben central i ciutadà), en qui llegim «cotxe i quatre mules amb campanilles, *fressa* més, esta, que ha estat del Francès cotxero, i per fer anar més estordides les muletes noves» (*Coll. B. V.*, 55): a desgrat de l'estil intricadament insinuant, s'entén que ha estat més *fressa* que cosa de pes, i innovació del cotxer no pas de ningú més; però de tota manera el sentit és el de 'soroll aparatós'. Referint-se al manyoc de claus d'un vigilant: «noy, fas molta *fressa* ab aquesta requincalla que 't penja!», EmVilanova (*Entre Fam.*, 108).

I tot seguit el mot apareix en escr. Renaix., de totes les zones del cat. or.: «així, arranant sa dallà, la Mort ajau sa messa: / a cada cop que venta n'hi ha de menys un clap; / ab sanch dels fills l'Atlàntida s'abeura y, a la *fressa* / dels crits, ferir y caure, tremeix, de cap a cap», *Atl.* III, 40c (en totes les versions 1867-78). Del coturn podem baixar fins a la vida descalça: «què tanta camorra, / aquí 's fa 'l que mano jo: / ab ell no hi pensaràs més / y no vull sentir més *fressa*!», Pitarra (*Ous del dia, Gat.*, 228); i de les altes muntanyes baixarem a les valls: «ja veyeu la feyna dels trabucayres d'avuy al dia: molta *fressa* y poca endressa» (com Lab.), MVayreda (*Puny.* VI, 115, 94);¹ «una estranya remor estemordí tot d'una a la moceta: venia d'enllà, pels trencats del torrent, y tirava com a *fressa* de canyes», «d'ont venia la *fressa* era de part del corral, cap als pellers, a l'altra banda del barri», Pons Mass. (parlar segarrenc en *Trascant p. l. Serres*, 22, 8).

Començant des dels prosistes peoners: «una d'e-